

Különfelek.

A római zsinat f. évi július 18-n tartott ünnepélyes ülésében a pápa csalhatatlanságát csakugyan kánonizálta. A pápa maga hirdette ki a szent hitcikkelyt, minélfogva átkozott, a ki a római pápát ezután embernek tartja. Isten ő, mert csalhatatlan!!

Ha eddig szánakozással olvastuk, hogy a hajdankor római imperatorai istenként figuráltak: mit mondjunk most a pápák istenítésére? Bizon keserű ironiája a 19-dik századnak ezen szánalomra méltó emberi felfuvalkodás!

Czime e szent hitcikkelynek: „Constitutio dogmatica prima de Ecclesia Christi.“ Áll négy fejezetből. 1-ső fejezet: az apostoli főnökségnek sz. Péterben való felállításáról. 2-dik fejezet: Péter főnöksége örök fenmaradásáról a római pápákban. 3-dik fejezet: a római pápa főnökségének erejéről és lényegéről. Ebben mondatik, „kárhozzatjuk és visszaútasítjuk azok tanát, kik állítják, hogy a pápának a pásztorokkal és nyájakkal való szabad közlekedését akadályozni lehet, vagy azt a világi hatalomtól teszik függővé.“ „Tanítjuk és kijelentjük, hogy a pápa a hívek legfőbb birája; az apostoli széktől, melynek tekintélyénél nagyobb nincs, senkinek nem szabad a törvényszolgáltatást elvonni, sem pedig az ő ítélete fölött ítéletet mondani. A honnan az igazság valódi útjáról letévedtek azok, kik azt állítják, hogy szabad a római pápák ítélete ellen ez egyetemes zsinatra, mint a római pápánál felsőbb tekintélyre fellebezni. Ha tehát valaki állítja, hogy a római pápának az egész egyház felett csak felügyelői hivatala, nem pedig teljes és legfőbb joghatósági hatalma van, nem csak azon dolgokban, melyek a hitre, s erkölcsökre, hanem az egész földkerekségén elterjedt egyház fegyelmére és kormányzására tartoznak; vagy hogy ő csak főbb részeit, nem pedig egész teljességét bírja ezen legfőbb hatalomnak, vagy hogy ezen hatalma nem rendes és közvetlen akár valamenynyi és minden egyes egyház; akár valamenynyi és minden egyes pásztor és hívő felett — átkozott legyen.“

Végre a 4-dik fejezet szól: a római pápa csalhatatlan tanítói hivataláról.

Igy végződik: „Azért a ker. hit kezdete óta fenálló hagyomány-

hoz hiven ragaszkodva, istennek, a mi megváltónknak dicsőségére, a kath. vallás felmagasztalására és a ker. népek üdvére, a szent zsinat helyeslésével tanítjuk és istenileg kijelentett dogma gyanánt meghatározzuk, hogy a római pápa, midőn ex cathedra szól, az az, midőn a minden keresztények pásztori és tanítói hivatalában működve, legfőbb apostoli tekintélyével az egész egyház által megtartandó hit és erkölcsi tant határoz meg; a Sz. Péterben neki ígért isteni segítség által azon csálhatatlansággal bir, melyvel az isteni megváltó a maga egyházát, a hit és erkölcsi tan meghatározásában felruházni akarta; és ezért a római pápa meghatározásai önmagokban, nem pedig az egyház beleegyezése folytán változhatlanok.

Ha pedig valaki, mitől isten mentsen, ezen mi meghatározásunknak ellentmondani merészelve, átkozott legyen.“

Helyünk nincs, hogy az egész szent hitcikkelyt közöljük. Bővebb reflexiokkal sem kísérjük e csudamüvet. Az idézett helyekből megítélheti azt a t. olvasó.

Hogy ezek után mit fog a r. kath. egyház intelligens része cselekedni, leborul-e hunyáskodó szolgálként a római újdonsült istenség előtt, vagy elfordul annak szánandólag nevetséges dolyfétől: időfolytán megfogják látni, s ítéletünket a felett majd ki fogjuk független emberhez illőleg mondani.

Most csak annyit adunk ezen eseményhez, hogy a fentebb jellemzett szent hitcikkely két non placet szavazat ellenében egyhangulag fogadtatott el. Hová lett ama hirhedt ellenzék, az a szinte 200 bibornoki, érségi és püspöki hősökből álló ellenzék, mely a congregatiokon beszédekben, s azon kívül röpiratokban oly fényesen kimutatta a pápa csálhatlanságának abszurditását? Elpárolgott, megszaladt a helyszínéről, ő szentsége lábaihoz borulva legalázatosabban és legengedelmesebben kijelentvén előbb, hogy noha ellenzékeskedni merészeltek, mindazonáltal ő szentségének törhetlen hűséget és engedelmességet fogadnak. Azaz ő szentségének legszentebb akaratja legyen meg menynyen és a földön.

Kell-e sötétebb, a felvilágosodás és egyéni meggyőződés embereire nézve kell-e kétségbeejtőbb jellemzése ennél a római egyháznak! 150 főpapnak más meggyőződése van a zsinaton; de nem mer ő szentsége színe előtt meggyőződésére szavazni. Kénytelen megfutni azon legalázatosabb kijelentéssel, hogy ő szentségének engedelmesebb szolgálói, mint ők, nincsenek!!

Mint a római zsinattal összeköttetésben levő eseményeket megemlítjük, hogy az ausztriai kormány egy jegyzéket intézett a római curiához, melyben tudatja, hogy miután az új dogma szerint a pápaság ed-

digi jelleme megváltozott: az 1855-ben kötött concordátumot magától elenyészettnek, s nem létezőnek tekinti. A bajor kormány pedig hivatalosan megrendelte, hogy az új dogmát királyi placetum nélkül kihirdetni, vagy hivatalosan közzé tenni nem szabad. Azt is tudják t. olvasóink, hogy a francia csapatok, melyek az utóbbi pár évtized alatt a szent széket oltalmazták, végleg elhagyták Rómát. Még ma a pápa saját csapatai örködnek a csalhatatlan trónus körül, holnap talán az olasz király veszi oltalmába!

Hyacint atya, Michaelis és Döllinger. Párisi volt r. kath. pap és híres szónok, protestál Isten és ember előtt a pápai csalhatatlanság ellen. S teszi ezt — úgy mond — mint jó katolikus. Ennél azonban még nagyobb jelentőségű a müncheni egyetem bölcészeti tanárának, Michaelisnek tiltakozása, mely így hangzik: „Nyílt panasz IX. Pius pápa ellen. Én gyarló ember, de szilárd a katolikus hitben, az egyház Istenének színe előtt hangos vádat emelek IX. Pius pápa ellen, s úgy tekintem őt, mint az egyház haereticus rombolóját, mindaddig, míg megmarad azon álláspontján, mely szerint egy általános egyetemes zsinat rosszul felfogott formájában egy a szent irással, a hagyományokkal és Krisztus tanaiban fenmaradt alkotmányokkal ellenkező tételt, t. i. hogy a pápa szakítva a püspöki kar tanácsadó testületével, az egyháznak csalhatatlan tanítója legyen, mint kinyilatkoztatott dogmát a hívők lelkére kényszerít és ez által kísérletet tesz, hogy az egyházba az absolutismus istentelen rendszerét becsempéssze. Én értelmekkel, kath. hitemmel és lelkiismeretemmel megegyeztethetőnek tartom ez irattal szemközt, hogy a kánon-jogok szokás által szentesített szempontjából, a pápára, III-ik Inceze pápa szavai szerint, ha az haereticus és egyenesen az egyház lerombolását előidéző lépést tesz, felhívjam az egyház ítélő székét, és hogy egyház-ellenes iratával nyíltan és szemtől szembe daczoljak.“ Hasonlóan tiltakozni fog a müncheni kath. theol. kar is, melynek élén a nagyhirű Döllinger áll.

Még egy protestatio. Mig Rómában eretnekséggel vádolják azokat, a kik az újabb kor eszméivel hajlandók megbarátkozni, addig Olaszhon más városaiban a régi eretnekeknek emléksobrokat emelnek. A többek közt Socin Faustot és Loeliust is szülővárosukban, Siennában, ily tiszteletben kívánják részesíteni, a mit mi anynyival nagyobb örömmel jegyzünk fel; mert e jelenség a mellett, hogy a leg hatalmasabb nyilatkozat a római zsinat törekvései ellen, egyszersmind újabb bizonyosságot szolgál a szabad vizsgálódás jogosultságának.

Protestáns inquisitio. Az unnai evang. egyházközség papja, Brokhaus, ki már 41 év óta hirdeti az Ur igéit s hívei előtt általános tiszteletben és szeretetben van, a münsteri consistorium által vizsgálat alá helyeztetett, mivel virágvasárnapján egy beszédet tartott, melyben úgy nyilatkozott, hogy az ember lehet még keresztény, ha nem tartja is meg mindazon hitcikkeket, melyeket az emberek későbbi századokban a Jézus Krisztus személyéről, világ előtti existenciájáról, két természetéről s a szentlíróságról mesterséges uton és módon felállítottak. A vizsgálat rendjén Brokhaus elismerte, hogy ő mindezeket csakugyan mondotta, de azt kívánta, hogy ezeknek kifejtését is venné a vizsgáló biztosság tudomásul. Ez azonban megnyugodott a tény beismerésével, s Brokhaus hivatalától felmentetett. A gyülekezet az ítélet megsemmisítéseért egy tekintélyes küldöttséget menesztett Münsterbe, a lelkész pedig ügyét a berlini főconsistoriumhoz fellebbezte. A mi legjellemzőbb a dologban, az, hogy Brokhaust saját szolgatársa, egy szigorú orthodox-pietista pap jelentette fel. Lám, mily sokra viheti az embert a nagy kegyesség!

Állami tanító-képezdek. Az 1868. évi népoktatási törvény-cikknél fogva a közoktatási miniszterium 20 állami tanító-képezde felállítására hatalmaztatott fel. A múlt évben felállított négy, t. i. Budán, Sárospatakon, Losonczon és Csurgon egy-egy. A jövő október hónapban megnyitják még 6, még pedig Erdélyben: Sz.-Kereszturon és Déván, továbbá Zilahon, Máramaros-Szigeten, Léván, Znió-Váralján.

Tanítónő-képezde a m. évben csak a budai volt. Most ősszel szándékoznak még egyet Kolozsvárrt megnyitni, a melyhez eddig két tanár van kinevezve, Páll Ferencz, udvarhelyi ref. tanár és Erdélyi Indali Péter. Az igazgatónő még nincs kinevezve.

A tanító-képezdek előbb úgy voltak tervezve, hogy a tanulók az intézetben kapjanak lakást; de az országgyűlés ezt a tervet közelebről elvetette. Biztos tudomásunk szerint még nincs megállapítva véglegesen, hogy hány tanuló nyer a képezdekben ingyen köztartást vagy egyéb segélyt. Egyelőre, tehát a jövő tanévre, a miniszter azt állította meg, hogy minden képezdénél a tanulók 20 percentje részesül ingyen köztartásban s egyszersmind mérsékelt szállásbérben. Ezenkívül néhány tanuló kap ösztöndíjt az illető képezdei igazgató-tanácsok ajánlatára. Továbbá részesülhet minden tanuló mérsékelt díjért köztartásban, mely mérsékelt díj áll havonként azon összegből, a mibe a koszt kerül, nem számítva a szolgáló személyzet fizetéseit s a fa árát, miket az állam fedez.

A tanítónő-képezdekben a növendékek szegényebb része benn lakik az intézetben.

A székely-kereszturi tanító-képezdéhez tanároknak Gyertyánffy István, Kozma Ferencz, Sándor Domokos és Bedő Dénes vannak kinevezve. A képezdei igazgató-tanácsba, a tanfelügyelőkön kívül, b. Gammara Gusztáv, Marosi Gergely, Papp János, Varga Zsigmond és Jakabházi Zsigmond.

Megemlítjük azt is, hogy a most lefolyt nyári szünidő alatt a miniszter 29 helyen állított fel 6 hetes tanító-képezdei póttanfolyamot, ebből 12-tőt Erdélyben. Ezen póttanfolyamoknak czélja a volt, hogy a már szolgálatban levő tanítók, kik talán elég képzettséggel nem bírtak, a mit lehet, a legszükségesebb tudnivalókból utánpótoljanak s a tanszerekkel megismerkedjenek. Ezen póttanfolyamokra a miniszter küldött mindennemű taneszközöket; a megjelenő tanítóknak pedig 50 kr. napidíjt, a tanároknak külön-külön 100 ft tiszteletdíjt engedélyezett.

Reáliskolák. Sz.-Udvarhelyre egy fő-, Tordára egy al-reáliskola felállítására van tervben. Kolozsvárt a város költségén most ősszel egy polgári iskola nyitattik meg, kapcsolatban egy ipar- s egy kereskedelmi tanfolyammal. Ipariskolák részint földmívelési iskolával összekötve, közelebbről Seps-Szentgyörgyön, Kézdi-Vásárhelyen és Csik-Szeredán állítatnak fel állami segítséggel.

A néptanítók egyetemes gyűlése, mely augusztus 16-ra Pestre összehívott, úgy látszik, hogy viszhangra talált. Több, mint 2000 néptanító jelent meg azon, a kiknek nagyobb részét Pest városa szállással ellátta. E gyűlés horderejét csak az eredmények után lehet majd helyesen megítélni; de a menyinyiben most nyílt alkalma először a néptanítóknak, mint testületnek, úgy szólva országosan nyilatkozni, annak mindenestre nagy jelentősége van. A mi a gyűlés folyamatát illeti, úgy látszik, hogy itt is szembe állították egymással a községi nevelést a felekezettel, holott mi inkább egymás mellett ohajtjuk azokat látni; mert abban a meggyőződésben vagyunk, hogy egyiknek sincs joga a másikat kizárni. Ellenkezőleg mentől több oldalú az érdekeltség, annál bizonyosabb a siker.

E gyűlés alkalmából egy kiállítás is rendeztetett Pesten mindazon taneszközökből, a melyek a néptanítás körébe tartoznak, elkezdve a kisdedovodai taneszközökön fel egészen a vakok és siket-némák tanításánál használt taneszközökig. A kiállítást igen sikerültnek írják s hisszük, hogy főleg a vidéki néptanítók, a kiknek ritkán van alkalmuk a szakjukba vágó minden eszközt megszerezni, avagy csak látni is, e kiállítás szemlélése által tetemesen fogják szaporítani szakismeretüket.

Kolozsvár négy tanító által volt képviselve a gyűlésen, kiknek költségét részint az egyes felekezetek, részint a város és egyes nevelésügy barátok fedezték. A négy képviselő közt volt leányiskolánk tanítója, t. S á r d i József is.

Schisma Izraelben. A zsidó vallás sem képes többé ellentálandani az idők szellemének. Egy pár évvel ezelőtt itt Kolozsvártt oly szakadás történt volt a modern és orthodox zsidók közt; hogy amazok ezektől külön kezdték tartani az isteni tiszteletet; de kevesebben lévén, minthogy a külön szakadással járó költségeket megbirhassák, e mellett az orthodox egyház iránti tartozásaiktól sem birván megmenekülni, külsőleg legalább amazokkal viszont egyesültek. Most Pesten hasonló szakadás van a zsidók között, a mely főleg a közelebbi országos congressus alkalmával lett nyilvánvalóvá, s azóta a zsidóság a keleti népek szenvedélyességével élesítgeti. A különbség csak az, hogy Pesten a modern párt van többségben, s így az orthodoxok az elszakadók, a kik már külön templom építésében is fáradoznak.

Az első néger senator. Az egyesült államokban a jelen év április havában történt az első néger senatornak, *Revels* urnak ünnepléses béigtatása a senatorok házába. Imé alig öt évvel a rabszolgasági háboru bevégezése után Amérikában, egy rabszolga, kinek az előtt még az is megvolt tagadva, a mi egy ebnek szabad volt, hogy egy fejjel egy coupéba üljön, az egyesült államok legfelsőbb törvényhozó testületének tagja lett. Mi örömmel jegyezzük fel ez eseményt, mint ama nemes küzdelem eredményét, melynek legfőbb mozgatói éppen az unitarismus bajnokai, egy Channing és egy Parker voltak.

A tordai unitárius középtanoda újra építésére tett pénzbeli adakozások:

a.) **K o l o z s v á r t t:** Nagy Elek 200 frtot. Paget János 100 frtot. Fejér Márton 50 frtot. Végh Sámuel 100 ft. Végh József 5 frtot.

b.) **T o r d á n:** Székely Elek 100 fr. Harmath Kristof 25 frt. Timbus József 40 fr. Osztian testvérek 50 fr. Fekete Ferencz 50 frt. Szentpéteri ns János 25 fr. Dávidházi Anna 1 frt. Nagy Dénes 20 frt. Wolff Gábor 10 frt. Hamasi János 3 frt. Welits Sámuel 25 frt. Ámberboi József 5 frt. Hunvald Rudolf 1 frt. Biluska Jakab 10 frt. Hátskuj testvérek 10 frt. Biluska Gergely 2 frt. Szentpéteri Antal 10 frt. Csiki József 2 frt. Eszényi Károly 5 frt. Pap Lukács és fia 2 frt. Rigó Frigyes 5 frt. Karatsai Simon 2 frt. Mükedvellők 32 fr 71 kr. Harmath József 2 frt. Virág János 2 frt. Ámirás Márton 2 frt. Biluska Márton 1 frt. Zachariás Ferencz 3 frt. Züllik István 10 frt. Simon

András 2 frt. Nagy Miklós 2 frt. Abt Ernő 2 frt. Baricz Constantin 1 frt. Szabó Lajos, ügyvéd 2 frt. Bornemisza József 2 frt. Adorján Imre 1 frt. Balázi Ferenczné 1 frt. Székely Ferencz 50 kr. Székely János 50 kr. Törös Sándor 50 kr. Sipos András 50 kr. Boncza Ferencz 10 kr. Bardocz János 1 frt. Kanyaró Ferencz 1 frt. Binder Gedeonné 10 kr. Kovács Lajosné 50 kr. Kis Mózes és neje 2 frt. Ifj. Veres Lajosné 1 frt. Konez Károly 1 frt. Finta Mihály 1 frt. Enyedi Sára Jakabné 1 frt. Székely József 50 kr. Virág Dénes 1 frt. Simándi Gergely 1 frt. Szóts Gábor 1 frt. Maurer Béla 51 fr 80 kr. Szigethi Sándor 20 frt. Székely Elek újabban 13 frt 50 kr. Kóbori Kata, Csipkésné 4 fr. Csipkés Gyula 6 frt. Virágháti Béla 1 frt. Miklósi Károly 40 kr. Nagy György, tanácsos 2 ft. Lénárt Imre 1 ft. Ferenczi Miklós 1 ft 50 kr. Medán Pál 50 kr. 2. Groze 1 frt. Pap András 50 kr. Petricasiu János 50 kr. Bodola Károly 2 frt Blényesi Samu 5 frt. B. Kemény György 10 frt. Veress Lajos 100 frt. Szabó István 3 frt. Dobos József 10 ft. Horváthi József 50 kr.

c) T o r o c z k ó r ó l: Botár Ferencz 6 frt, ifj. Almási István 40 kr. Karácsonyi József 20 kr. Vizi Dániel 2 ft. Tamás András 50 kr. Veress István 40 kr. Botár Geczi 1 ft. Moricz Gyuri 50 kr. Tamás Simon 50 kr. Kriza János 20 kr. Bosla Ferencz 4 ft. Székely József 20 kr. Balogh János 50 kr. Székely Ferencz 50 kr. Vernes Istók 1 ft. Pál Istókné 10 kr. Rác Ferencz 50 kr. Bott József 50 kr. Pista István 10 kr. Vesenyi Miklós 10 kr. Kriza Gyuri 20 kr. Vernes István 10 kr. Molnár László 30 kr. Czupor István 20 kr. Vernes Borilla 40 kr. Zsakó Istók 20 kr. Vernes János 30 kr. Ifj. Vernes János 25 kr. Vernes György 30 kr. Demény Imre 15 kr. Vajda József 20 kr. Zsakó János 20 kr. Simándi András 60 kr. Ifj. Borbély Péter 30 kr. Borbély János 40 kr. Simándi Gergely 40 kr. P. Vernes János ifj. 20 kr. Vernes József 40 kr. Simon Miklós 20 kr. Hácskuj Ferencz 1 ft. Lengyel Bodán 50 kr. Vernes János 50 kr. Nagy Sándor 20 kr. Szabó János 20 kr. Klocza János 50 kr. Botár András 10 kr. Székely János 1 ft Balogh György 1 ft.

d) B á g y o n b ó l: Az unitária eklklésia 4 frt. Gyarmathi Dénes 6 ft. Csegezi Ferencz 5 frt.

e) K ö v e n d r ö l: Az unitária eklklésia 10 frtot. Összesen 1221 frt és 17 kr. o. è.

Ezenkívül számosan fuvar, anyag és napszámmal segítették elő az iskola újraépítését.

* **Irodalmi értesítő.** A vallásos eszmék története. Főiskolai tanulók s mivel olvasók számára dolgozta Szász Domo-